

Informatīvais ziņojums
“Par zaļā iepirkuma īstenošanu valsts pārvaldē 2023. gadā”

Saturs

Ievads.....	3
1. Tiesiskais regulējums un politiskās plānošanas dokumenti.....	4
2. Pārskats par zaļā publiskā iepirkuma izmantošanu Latvijā.....	5
2.1. Pārskats par Publisko iepirkumu likuma ietvaros veiktajiem zaļajiem publiskiem iepirkumiem	9
2.2. Pārskats par Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma ietvaros veiktajiem zaļajiem publiskiem iepirkumiem.....	20
2.3. Pārskats par Elektronisko iepirkumu sistēmā (EIS) veiktajiem zaļajiem publiskiem iepirkumiem	23
3. Kopsavilkums	27

Ievads

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk - VARAM) ir sagatavojusi informatīvo ziņojumu "Par zaļā iepirkuma īstenošanu valsts pārvaldē 2023. gadā" (turpmāk - informatīvais ziņojums). Informatīvais ziņojums sagatavots, pamatojoties uz Ministru kabineta (turpmāk - MK) 2017. gada 20. jūnija noteikumu Nr. 353 "Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība" (turpmāk - MK noteikumi Nr. 353) 14.5. apakšpunktu, kas uzdod VARAM nodrošināt zaļā iepirkuma īstenošanas gadskārtēju novērtējumu:

- (14.5.1.) nosakot zaļā iepirkuma īpatsvaru finansiālā izteiksmē kopējā publisko iepirkumu apjomā;
- (14.5.2.) apkopojot datus par zaļajā iepirkumā iegādātajām preču un pakalpojumu grupām atsevišķi valsts tiešās pārvaldes iestādēm un pašvaldībām;
- (14.5.3.) reizi gadā līdz 1. maijam sagatavojot un iesniedzot Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par zaļā iepirkuma īstenošanu valsts pārvaldē.

Informatīvajā ziņojumā sniegta informācija, apkopojot Iepirkumu uzraudzības biroja (turpmāk - IUB) un Valsts reģionālās attīstības aģentūras (turpmāk - VRAA), kas pārvalda Elektroniskās iepirkumu sistēmas preču un pakalpojumu katalogus (turpmāk - EIS), sniegtos datus par veiktajiem publiskajiem iepirkumiem, kuros izmanto vides kritērijus - zaļais publiskais iepirkums (turpmāk - ZPI). Informatīvajā ziņojumā sniegto informāciju ilustrē 15 attēli un 16 tabulas.

Informatīvajā ziņojumā tiek identificētas tās preču, pakalpojumu un būvdarbu grupas, kas atstāj visbūtiskāko ietekmi uz ZPI īpatsvara izmaiņām. Papildus tiek vērtēts ZPI īpatsvars MK noteikumu Nr. 353 pielikumos noteiktajās preču un pakalpojumu grupās, lai nodrošinātu atbilstošāku īpatsvara izmaiņu raksturojumu un attīstības tendenču prognozējamību. Informatīvajā ziņojumā tematiskajās sadaļās ir apkopota informācija un veikta datu analīze, kas detalizētāk raksturo ZPI īpatsvara izmaiņu tendences.

1. Tiesiskais regulējums un politiskās plānošanas dokumenti

Eiropas Savienībā īsteno politiku publisko iepirkumu jomā, pastāvīgi pilnveidojot tiesisko ietvaru publisko iepirkumu jomā un paredzot tajā vides aizsardzības un energoefektivitātes prasības. Informatīvā ziņojuma sagatavošanas brīdī aktuālās direktīvas:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra direktīva Nr. 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra direktīva Nr. 2014/25/ES par iepirkumu, ko īsteno subjekti, kuri darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarēs, un ar ko atceļ Direktīvu 2004/17/EK.

Uz minēto direktīvu pamata ir izstrādāts un pastāvīgi tiek aktualizēts publisko iepirkumu regulējums Latvijā, t.sk.:

- Publisko iepirkumu likums (turpmāk – PIL), kas stājās spēkā 2017. gada 1. martā;
- Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums (turpmāk – SPSIL), kas stājās spēkā 2017. gada 1. aprīlī;
- Aizsardzības un drošības jomas iepirkumu likums (turpmāk – ADJIL), kas stājās spēkā 2011. gada 16. novembrī;
- PIL un SPSIL noteiktā deleģējuma ietvaros izstrādātie MK noteikumi Nr. 353 stājās spēkā 2017. gada 1. jūlijā (ar grozījumiem MK 2020. gada 8. septembra noteikumu Nr. 568 redakcijā, kas stājās spēkā 2021. gada 12. septembrī un grozījumiem MK 2023. gada 4. jūlija noteikumu Nr. 369 redakcijā, kas stājās spēkā 2023. gada 1. augustā).

ZPI nostādnes iekļautas Latvijas Nacionālajā enerģētikas un klimata plānā 2021. - 2030. gadam.

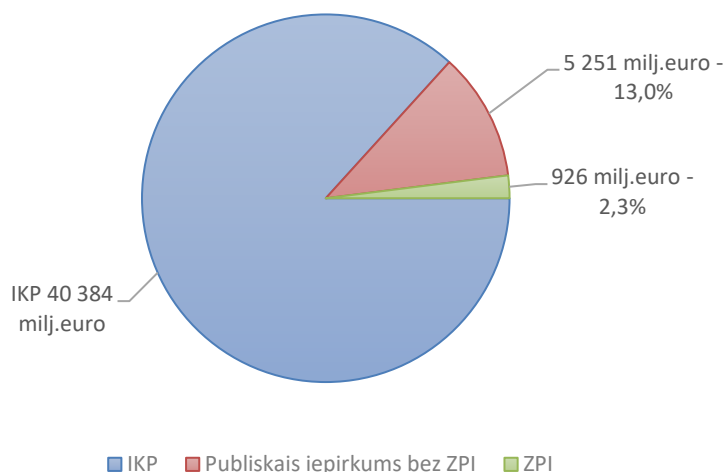
ZPI kā prioritārs pasākums Nr. 27.5. ietverts Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta rīcības plānā.

2. Pārskats par zaļā publiskā iepirkuma izmantošanu Latvijā

Latvijas iekšzemes kopprodukts 2023. gadā bija 40 384 miljoni *euro* (Centrālās statistikas pārvaldes dati – 40 384 048 *euro*). Līdzekļu apjoms, kas pielīdzināms 15,3 % (2022. gadā – 11,7%) no IKP, izlietots pielietojot publisko iepirkumu. Publisko iepirkumu apjoms ar ZPI prasībām veido 2,3% no IKP. Skatīt 1. attēlu.

1. attēls

IKP, publiskais iepirkums un ZPI 2023. gadā

Avots: CSP; IUB; VRAA dati

Informatīvā ziņojuma sagatavošanā nozīmīgākie dati ir par PIL ietvaros veiktajiem iepirkumiem, jo šie iepirkumi veido lielāko daļu no iepirkumiem, t.sk. arī iepirkumus, kuros tiek piemēroti ZPI principi. Dati par 2023. gadā veiktajiem iepirkumiem PIL, SPSIL, EIS ietvarā atainoti 1. tabulā. (Šeit un turpmāk ziņojumā termins "iepirkumu skaits" lietots vienkāršojot un vispārinot terminus "iepirkumu rezultātu publikāciju skaits" jeb "paziņojumu par iepirkumu rezultātiem skaits".)

1. tabula

PIL (t.sk. EIS) un SPSIL iepirkumi 2023. gadā

	Kopējais iepirkumu skaits	ZPI iepirkumu skaits	Kopējā līgumcena (milj. euro bez PVN)	Kopējā ZPI līgumcena (milj. euro bez PVN)
PIL	12 072	1 437	5 404	848
(t.sk. EIS)	*	*	(157)	(35)
SPSIL	282	38	611	79
ADJIL	57	0	164	
Kopā	12 411	1 475	6 178	926

* dati nav kontekstā salīdzināmi

Avots: IUB un VRAA dati

Lai gan EIS gūst arvien plašāku pielietojumu iepirkumos, un 2023. gadā EIS iegādāto preču un pakalpojumu apjoms pieaudzis par 22 milj. *euro* (2021. gadā - 135 milj. *euro*), tomēr EIS izmantošana, salīdzinot ar kopējo iepirkumu līgumcenas apjomu, proporcionāli vēl joprojām ir ļoti neliela (2,5%) un rādītāja procentuālā attiecība pret kopējo iepirkumu apjomu salīdzinoši ar iepriekšējiem gadiem nav būtiski mainījusies. Savukārt SPSIL ietvaros veiktās iegādes 2023. gadā finanšu īpatsvarā ir samazinājušās līdz 9,9% (2022. gadā - 15%) kopējā iepirkumu apjomā. ADJIL īpatsvars 2023. gadā bijis 2,6% kopējā iepirkumu apjomā.

Salīdzinošie rādītāji parādīti 2. tabulā un 2. attēlā.

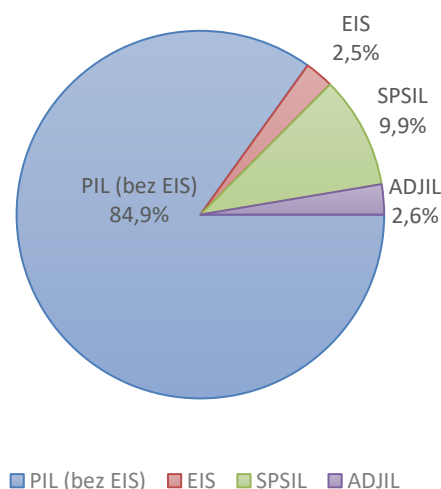
2. tabula

PIL, EIS, SPSIL un ADJIL iepirkumu kopējās līgumcenas
un īpatsvars 2016. – 2023. gadā

Gads	PIL (bez EIS)		EIS*		SPSIL		ADJIL	
	milj. <i>euro</i> (bez PVN)	%	milj. <i>euro</i> (bez PVN)	%	milj. <i>euro</i> (bez PVN)	%	milj. <i>euro</i> (bez PVN)	%
2016.	1 823	72,0	53	2,1	655	25,9	-	-
2017.	2 241	88,4	57	2,3	238	9,4	-	-
2018.	2 900	85,1	77	2,3	431	12,7	-	-
2019.	2 889	80,8	98	2,7	590	16,5	-	-
2020.	2 820	87,9	106	3,3	284	8,8	-	-
2021.	3 902	89,4	132	3,0	332	7,6	-	-
2022.	3 748	82,0	135	3,0	685	15,0	-	-
2023.	5 246	84,9	157	2,5	611	9,9	164	2,6

* procedūra veikta atbilstoši PIL

Avots: VRAA un IUB dati

Iepirkumu sadalījums pēc kopējās līgumcenas 2023. gadā

Avots: VRAA un IUB dati

Absolūtos skaitļos ZPI iepirkumi PIL ietvarā pret iepriekšējiem gadiem ir sarukuši, bet EIS un SPSIL apjoms palicis nemainīgs. Proporcionālais sadalījums starp PIL, EIS un SPSIL iegādēm ir saglabājies līdzvērtīgs iepriekšējam gadam. ADJIL ietvarā ZPI nav veikti. Salīdzinošie rādītāji parādīti 3. tabulā un 3. attēlā.

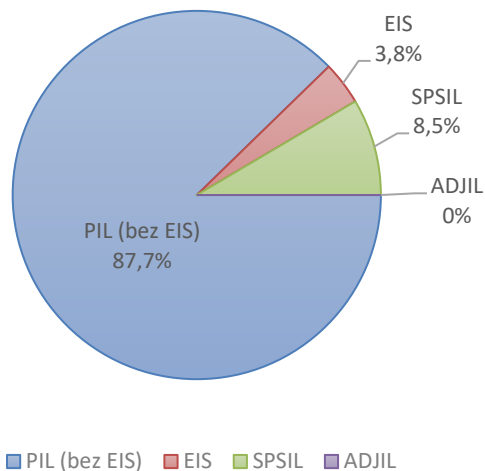
PIL, EIS un SPSIL iepirkumu ZPI līgumcenas
un īpatsvars 2016. – 2023. gadā

Gads	PIL (bez EIS)		EIS*		SPSIL	
	milj. euro (bez PVN)	%	milj. euro (bez PVN)	%	milj. euro (bez PVN)	%
2016.	228	62,6	5	1,3	131	36,0
2017.	262	94,8	10	3,5	5	1,7
2018.	528	81,1	16	2,5	107	16,4
2019.	496	85,5	19	3,3	65	11,2
2020.	833	96,0	17	2,0	17	2,0
2021.	1 120	95,9	28	2,4	21	1,8
2022.	1 250	91,6	34	2,5	80	5,9
2023.	813	87,7	35	3,8	79	8,5

* procedūra veikta atbilstoši PIL

Avots: VRAA un IUB dati

Iepirkumu sadalījums pēc ZPI līgumcenas 2023. gadā

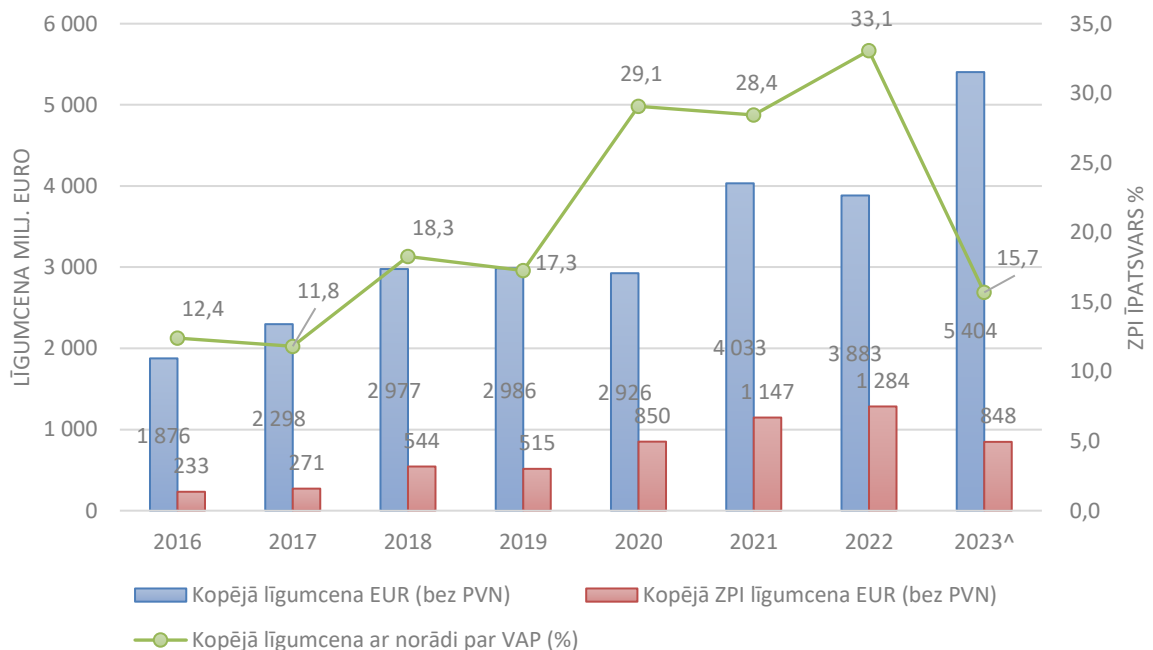
Avots: VRAA un IUB dati

2.1. Pārskats par Publisko iepirkumu likuma ietvaros veiktajiem zaļajiem publiskiem iepirkumiem

Aplūkojot datus laika posmā no MK noteikumu Nr. 353 stāšanās spēkā (2017. gada 1. jūlijs), var secināt, ka MK noteikumi Nr. 353 kopā ar citiem ZPI veicinošiem faktoriem, veicinājuši rādītāju pieaugumu, lai gan ar svārstībām, tomēr saglabājot pozitīvu kopējo tendenci. Pēc 2022. gada, kad ZPI sasniedza rekordapjomu PIL kopējā līgumcenu apjomā gan finanšu, gan procentu izteiksmē, 2023. gadā piedzīvots samazinājums līdz 15,7%. 2023. gadā ZPI procedūru skaits ir 11,9% no kopējā iepirkumu skaita (2022. gadā - 14,8%). Finansiālā īpatsvara un iepirkumu skaita attīstības dinamika parādīta 4. un 5. attēlā.

4. attēls

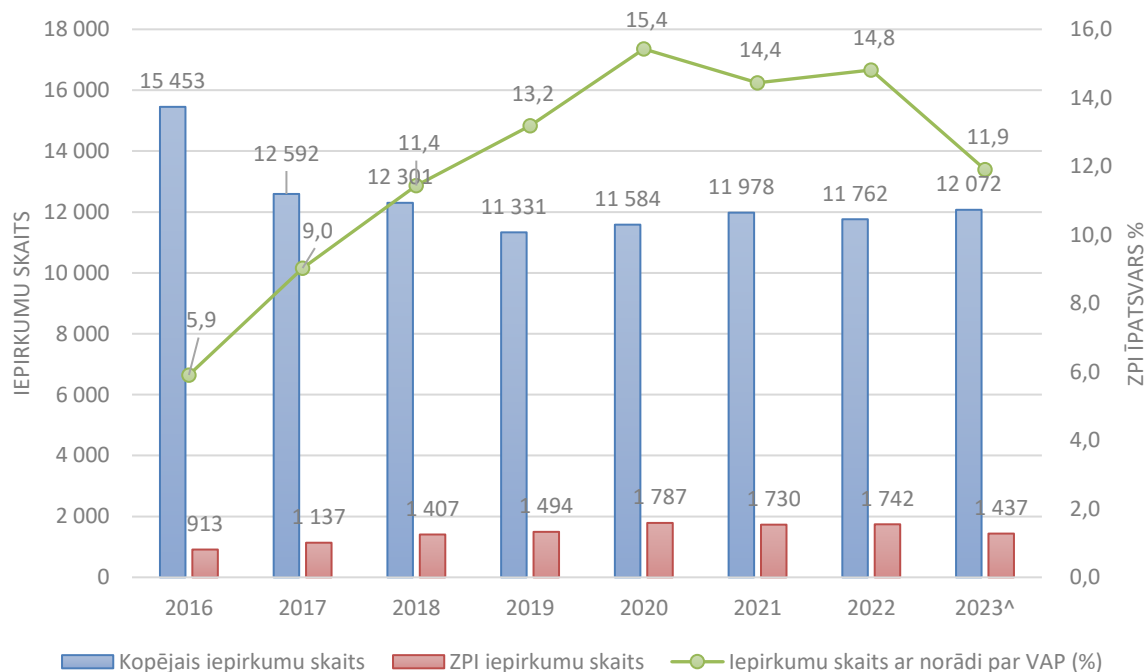
ZPI līgumcenu dinamika salīdzinājumā ar kopējo līgumcenu dinamiku PIL ietvarā 2016. – 2023. gadā (milj. euro un %)

Avots: IUB dati

5. attēls

ZPI skaita dinamika salīdzinājumā ar kopējo iepirkumu skaita dinamiku
PIL ietvarā 2016. – 2023.gadā (skaits un %)

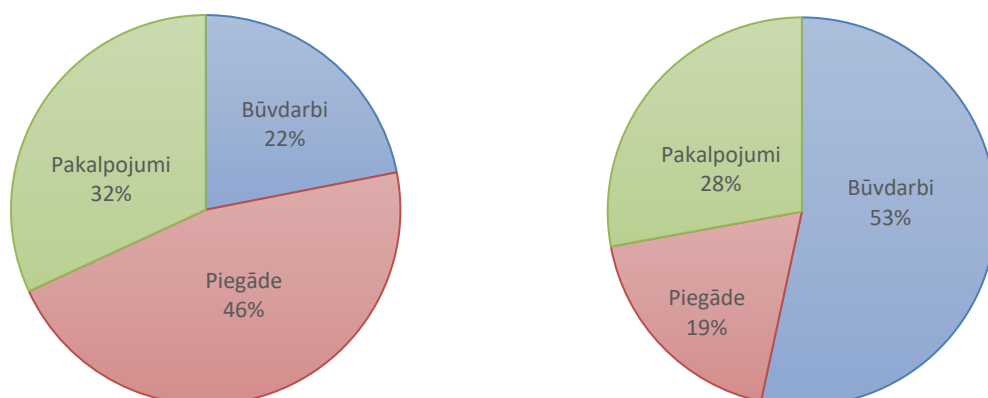

Avots: IUB dati

Izvērtējot ZPI finansiālo īpatsvaru pēc iepirkumu veida (preces, pakalpojumi, būvdarbi), iepirkumos, kas veikti PIL ietvarā, konstatējams, ka lielāko īpatsvaru ZPI iepirkumu skaita - 46% - veido piegādes, bet pēc līgumcenas - 53% - būvdarbu iepirkumi. Skatīt 6. attēlu.

6. attēls

ZPI sadalījums (%) pa iepirkumu veidiem 2023. gadā
pēc iepirkumu skaita pēc kopējās līgumcenas

Avots: IUB dati

Dalījumā pēc iepirkumu veida īpatsvars saglabājies svārstīgs, bez noturīgas tendences. Būvniecība vēl aizvien ir iepirkumu veids ar augstāko īpatsvaru, ZPI īpatsvars tajā bija 31,7% no visiem iepirkumiem PIL ietvarā. ZPI daļa preču piegādēm saglabājusies iepriekšējā gada līmenī, bet pakalpojumiem samazinājusies līdz 8,2%, kas ir zemākais līmenis pēdējo sešu gadu laikā. Iepirkumu, t.sk. arī ZPI salīdzinošais sadalījums pēc iepirkumu veida ir apskatāms 4. tabulā, 7. attēlā.

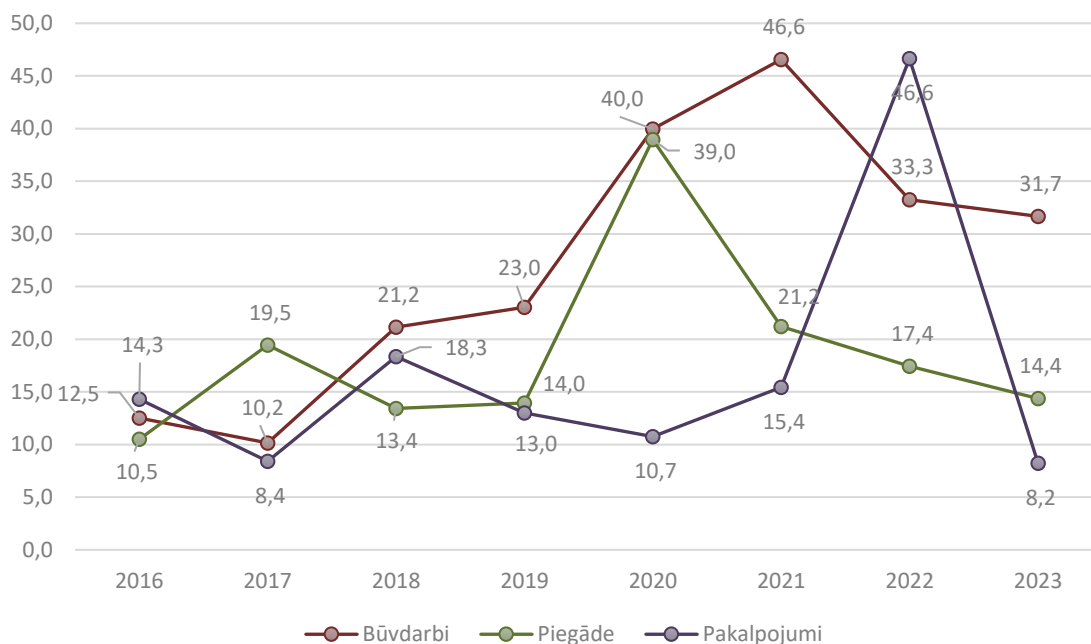
4. tabula

PIL ietvaros veiktās iegādes pēc iepirkumu veida
2016. – 2023. gadā

Gads	Kopējā līgumcena (milj. euro bez PVN)			
	Būvdarbi	Piegāde	Pakalpojumi	Kopā
2016.	713	600	563	1 876
2017.	797	584	918	2 298
2018.	1 106	680	1 191	2 977
2019.	1 182	871	933	2 986
2020.	1 033	830	1 062	2 926
2021.	1 511	944	1 578	4 033
2022.	1 183	1 264	1 436	3 883
2023.	1 429	1 106	2 869	5 404
Gads	ZPI kopējā līgumcena (milj. euro bez PVN)			
	Būvdarbi	Piegāde	Pakalpojumi	Kopā
2016.	89	63	81	233
2017.	81	113	77	271
2018.	234	91	218	544
2019.	273	122	121	515
2020.	413	324	114	850
2021.	704	200	244	1 147
2022.	393	220	670	1 284
2023.	453	159	236	848
Gads	ZPI īpatsvars (%) pēc kopējās līgumcenas			
	Būvdarbi	Piegāde	Pakalpojumi	Vidēji
2016.	12,5	10,5	14,3	12,4
2017.	10,2	19,5	8,4	11,8
2018.	21,2	13,4	18,3	18,3
2019.	23,0	14,0	13,0	17,3
2020.	40,0	39,0	10,7	29,1
2021.	46,6	21,2	15,4	28,4
2022.	33,3	17,4	46,6	33,1
2023.	31,7	14,4	8,2	15,7

Avots: IUB dati

ZPI īpatsvars pret kopējo iepirkumu apjomu finansiālā izteiksmē pēc iepirkuma veida 2016. – 2023. gadā

Avots: IUB dati

Analizējot iepirkumu veidu dinamiku pa MK noteikumu Nr. 353 regulētajām grupām, var secināt, ka 2023. gadā ZPI pieaugums ir apstājies gan finanšu izteiksmē, gan procentuāli. Atsevišķās iepirkumu grupās samazinājies gan finanšu, gan procentuālais apjoms, kas saistīts gan ar izmaiņām ZPI normatīvajā regulējumā, gan tirgus piedāvājuma izmaiņām. Nemainīgi pozitīva tendence ir būvniecības jomā. Skatīt 5. un 6. tabulu.

Kritums ZPI apjomā 2023. gadā novērots tādās grupās kā: biroja tehnika un drukas iekārtas, tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi, iekštelpu apgaismojums mēbeles. Pieaugums vērojams Biroja teknikai, pārtikai un ēdināšanas pakalpojumiem, dārzkopības produktiem un pakalpojumiem, Veselības aprūpes iekārtām.

ZPI līgumcenas pa preču un pakalpojumu grupām 2016. – 2023. gadā

Preču un pakalpojumu grupas	ZPI kopējā līgumcena							
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Biroja papīrs un drukas iekārtas (biroja tehnika)	6 278	12 067 911	259 071	211 302	5 677 694	28 614 507	11 317 655	20 888 735
Datortehnika un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) infrastruktūra	69 173	24 856 284	3 443 217	2 999 257	47 666 590	13 972 818	37 230 367	5 041 647
Pārtika un ēdināšanas pakalpojumi	81 121 991	52 798 374	116 647 198	125 918 677	114 100 242	116 492 639	199 461 863	209 679 823
Tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi	1 990 972	3 885 113	11 532 414	18 829 771	22 771 359	17 512 708	34 593 129	28 960 921
Iekštelu apgaismojums	26 391	36 690	138 715	28 492	1 260 133	186 196	991 068	320 385
Ielu apgaismojums un satiksmes signāli	10 151	125 986	1 210 042	1 277 250	250 807	2 287 660	1 556 692	1 807 133
Kopā ZPI obligātās grupas	83 224 956	93 770 358	133 230 657	149 264 749	191 726 825	179 066 528	285 150 774	266 698 644
Būvdarbi	95 934 241	80 908 286	234 055 174	272 546 091	412 794 809	703 526 251	393 468 955	452 554 208
Dārzkopības produkti un pakalpojumi	623 146	957 555	1 104 537	1 251 483	191 240	0	30 006	697 728
Elektroenerģija	1 100 000	412 974	3 428 610	309 424	10 608 505	1 394 954	181 391	313 555
Mēbeles	18 819	103 924	785 964	545 971	989 970	4 590 623	716 948	307 118
Transports	16 361 719	50 235 717	30 399 959	17 617 278	29 315 178	45 670 604	104 386 257	45 259 371
Veselības aprūpes elektriskās un elektroniskās iekārtas	69 173	16 131	97 958	365 707	219 524	351 944	102 658	627 942
Inženiertehniskā projektēšana	10 387 049	545 233	427 536	412 336	55 849	241 763	4 762 487	3 893 169
Mežsaimniecība	5 249 539	16 945 094	18 261 649	6 024 758	24 990 159	14 463 109	46 713 842	35 550 291
Kopā ZPI brīvprātīgās grupas	129 743 686	150 124 914	288 561 387	299 073 048	479 165 234	770 239 248	550 362 544	539 255 898
KOPĀ	212 968 642	243 895 272	421 792 044	448 337 797	670 892 059	949 305 776	835 513 318	805 954 542

Avots: IUB dati

PIL iepirkumu skaits un līgumcenas
pa preču un pakalpojumu grupām 2023. gadā

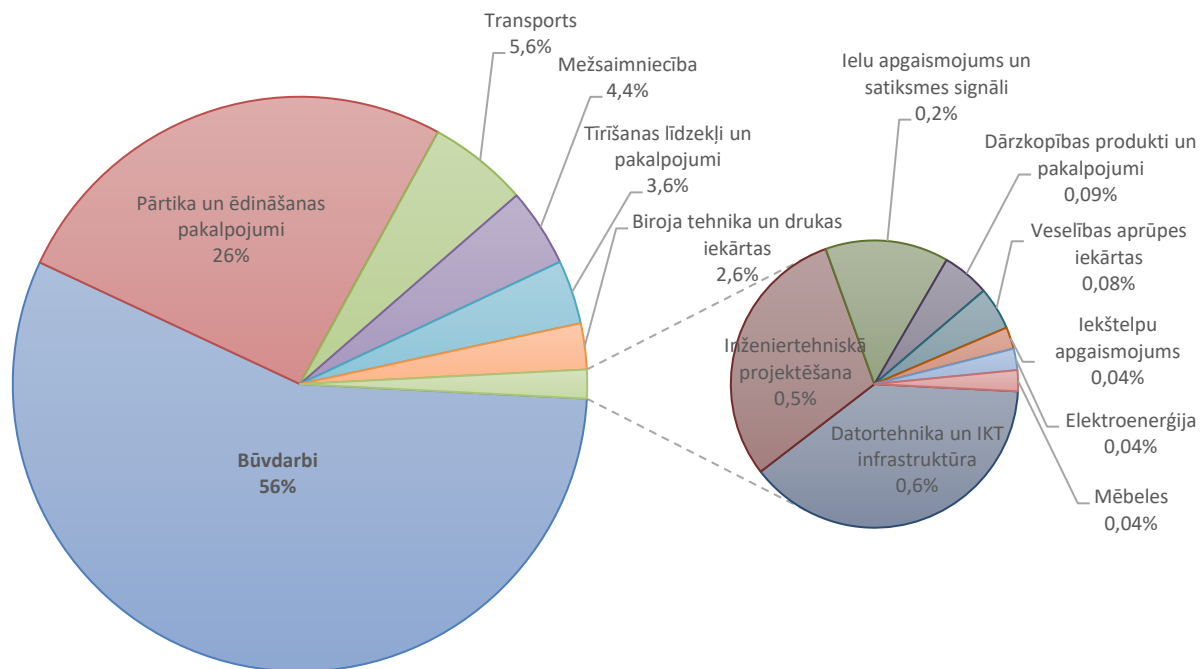
Preču un pakalpojumu grupas	Iepirkumu skaits			Kopējā līgumcena (euro bez PVN)		
	kopā	t.sk. ZPI	%	kopā	t.sk. ZPI	%
Biroja tehnika un drukas iekārtas	70	15	21,4	22 786 059	20 888 735	91,7
Datortehnika un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) infrastruktūra	90	31	34,4	20 579 189	5 041 647	24,5
Pārtika un ēdināšanas pakalpojumi	466	357	76,6	220 926 131	209 679 823	94,9
Tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi	231	119	51,5	37 608 852	28 960 921	77,0
Iekštelpu apgaismojums	51	13	25,5	3 834 766	320 385	8,4
Ielu apgaismojums un satiksmes signāli	22	16	72,7	2 621 166	1 807 133	68,9
Kopā ZPI obligātās grupas	930	551	59,2	308 356 163	266 698 644	86,5
Būvdarbi	1 988	315	15,8	1 428 768 187	452 554 208	31,7
Dārzkopības produkti un pakalpojumi	136	5	3,7	21 449 492	697 728	3,3
Elektroenerģija	117	4	3,4	209 049 439	313 555	0,1
Mēbeles	235	5	2,1	13 373 165	307 118	2,3
Notekūdeņu infrastruktūra	7	0	0,0	2 255 811	0	0,0
Tekstilpreces	76	2	2,6	3 326 154	52 516	1,6
Transports	251	171	68,1	58 976 650	45 259 371	76,7
Veselības aprūpes elektriskās un elektroniskās iekārtas	539	8	1,5	91 466 688	627 942	0,7
Inženiertehniskā projektēšana	159	23	14,5	13 791 985	3 893 169	28,2
Mežsaimniecība	79	37	46,8	45 891 675	35 550 291	77,5
Kopā ZPI brīvprātīgās grupas	3 587	570	15,9	1 888 349 246	539 255 898	28,6
KOPĀ	4 517	1 121	24,8	2 196 705 409	805 954 542	36,7

Avots: IUB dati

Tomēr, skatoties uz iepirkumiem, kuros ir piemērots ZPI, un kopējo iepirkumu apjomu atbilstošā preču vai pakalpojumu grupā, tas bijis zems ZPI obligāti piemērojamā grupā "iekštelpu apgaismojums" – 8,4%.

8. attēlā ir ilustrēts ZPI īpatsvars tām preču un pakalpojumu kategorijām, kurās 2023. gadā iepirkumi veikti ievērojot ZPI principus, parādot atbilstošo preču, pakalpojumu un būvdarbu grupu ZPI īpatsvaru no kopējiem ZPI iepirkumiem. Salīdzinot šo informāciju ar iepriekšējo gadu datiem ar svārstīgu īpatsvaru, bet nemainīgs līderis ir būvdarbu iepirkumi. Pārtikas un ēdināšanas pakalpojumu īpatsvara saglabājies iepriekšējā gada līmenī. Transporta, mežsaimniecības, tīrīšanas pakalpojumi tradicionāli ir starp lielākajām grupām kur piemērots ZPI PIL ietvarā. 2023. gadā no lielāko grupu saraksta izkrituši datortehnikas un IKT iepirkumi samazinoties īpatsvaram līdz 0,6% (2022. gadā - 4,5%) (skatīt 8. attēlu).

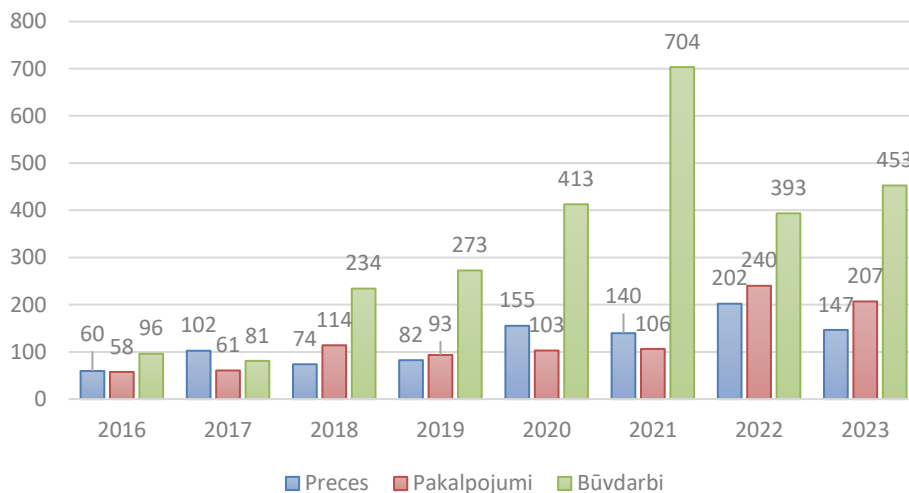
ZPI līgumcenu īpatsvars kopējā ZPI apjomā 2023. gadā

Avots: IUB dati

Papildus, 9. un 10. attēlos vizualizēta informācija par ZPI piemērošanu MK noteikumu Nr. 353 ietvarā, dalījumā pa iepirkumu veidiem un pēc piederības MK noteikumu Nr. 353 pielikumiem (1. pielikums - obligāti piemērojami; 2. pielikums - brīvprātīgi piemērojami).

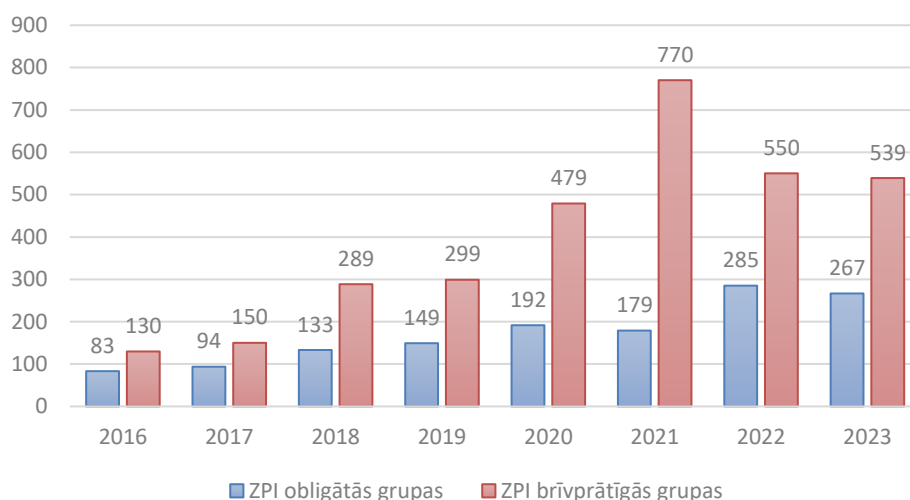
ZPI dinamika preču, pakalpojumu un būvdarbu grupām 2016. – 2023. gadā (milj. euro bez PVN)

Avots: IUB dati

MK noteikumu Nr. 353 obligātu un brīvprātīgi piemērojamo grupu ZPI
dinamika

2016. – 2023. gadā (milj. *euro* bez PVN)

Avots: IUB dati

Skatot ZPI piemērošanas progresu no piegādātāju puses, nav iespējams precīzi izvērtēt tos piegādātājus, kas uzvarējuši finansiāli lielākos iepirkumos (tai skaitā ar ZPI principiem), jo paziņojumos par iepirkumu rezultātiem, kur uzvarētājs ir personu apvienība, tiek norādīti visi apvienības dalībnieki, bet ir zināma tikai iepirkuma kopējā līgumsumma. Līdz ar to dati par uzņēmumiem, kas uzvarējuši finansiāli lielākos iepirkumos, ir neprecīzi, jo katram apvienības dalībniekam tiek atlasīta šī iepirkuma kopējā līgumsumma. Tā pat vispārīgās vienošanās gadījumā pretendents kā uzvarētājs tiek norādīts pie visa kopējā iepirkuma apjoma, bet faktiski pasūtījums līguma ietvaros nav garantēts pilnā līguma apjomā un faktiskā izpilde var būtiski atšķirties no līgumsummas.

Izvērtējot uzņēmumus pēc iepirkumu daļu skaita, var redzēt, ka pēc iepirkumu daļu skaita nozīmīgākie uzņēmumi ir pārtikas produktu izplatītāji. To parāda 7. tabula.

7. tabula

"TOP 10" uzņēmumi, kas uzvarējuši pēc iepirkumu daļu skaita
2023. gadā (iepirkumi ar ZPI principiem)

Uzvarējušā uzņēmuma nosaukums	Iepirkumu daļu skaits 2023. gadā	Uzņēmums bijis arī 2022.g. "TOP 10" un iepirkumu daļu skaits
SIA Lanekss	181	177
SIA Sanitex	177	102
SIA Laki Fruit	94	171

SIA Marijas centrs	62	96
SIA Rēzeknes gaļas kombināts	62	82
SIA Kurzemes Gaļsaimnieks	54	53
SIA S.A.V	52	48
AS Latgales piens	45	57
SIA Valks	42	75
SIA Futurus Food	28	
SIA Concord Service Group	27	
SIA "Domos"	27	

Avots: IUB dati

Izskatot valsts institūciju iepirkumu struktūru pēc iepirkumu skaita un līgumcēnām, būtisku iepirkumu daļu sastāda būvniecības darbi, galvenokārt valsts lielo kapitālsabiedrību iepirkumi. Lielāko iepircēju galvgalī tradicionāli atrodas VSIA "Latvijas Valsts ceļi" un AS "Latvijas valsts meži". VRAA, kas nodrošina centralizēto iepirkumu funkciju, ikgadēji ir starp lielākajiem iepirkumu veicējiem valstī. Valsts institūciju un kapitālsabiedrību uzskaitījums, kas 2023. gadā visvairāk veikušas iepirkumus ar iekļautiem ZPI principiem finansiālā izteiksmē ir apkopots 8. tabulā un pēc iepirkumu skaita 9. tabulā.

8. tabula

"TOP 10" valsts institūcijas un kapitālsabiedrības,
kuras 2023. gadā rīkojušas iepirkumus, ievērojot ZPI
(pēc kopējās līgumcēnas)

Valsts institūcijas nosaukums	Kopējā līgumcēna 2023. gadā <i>euro</i> , bez PVN	Institūcija bijusi arī 2022.g. "TOP 10" un kopējā līgumcēna <i>euro</i> , bez PVN
VSIA Latvijas Valsts ceļi	258 249 235	51 796 440
Valsts reģionālās attīstības aģentūra	38 895 160*	30 215 000*
AS "Latvijas valsts meži"	37 336 698	238 973 008
SIA "Latvijas Nacionālais sporta centrs"	27 248 261	
Sabiedrības integrācijas fonds	26 697 911	
SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca”	20 502 127	
Valsts akciju sabiedrība "Valsts nekustamie īpašumi"	15 598 261	19 328 686
Nodrošinājuma valsts aģentūra	14 381 509	55 015 689
Valsts aizsardzības loģistikas un iepirkumu centrs	10 734 116	280 902 692
Valsts sociālās aprūpes centrs "Zemgale"	6 096 201	

* Centralizēto iepirkumu procedūru paredzēto līgumcēnu summa. Faktisko iegāžu apjoms ir mazāks un tiek sadalīts pa gadiem (kataloga darbības laiks 3-4 gadi).

Avots: IUB dati

“TOP 10” valsts institūcijas un kapitālsabiedrības,
kuras 2023. gadā rīkojušas iepirkumus, ievērojot ZPI
(pēc iepirkumu skaita)

Valsts institūcijas nosaukums	Iepirkumu skaits 2023. gadā	Institūcija bijusi arī 2022.g. “TOP 10” un iepirkumu skaits
AS "Latvijas valsts meži"	54	62
VSIA Latvijas Valsts ceļi	35	41
Rīgas Tehniskā universitāte	29	29
Latvijas Banka	19	
Nodrošinājuma valsts aģentūra	19	19
Valsts akciju sabiedrība "Valsts nekustamie īpašumi"	14	19
Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts "BIOR"	11	37
Valsts ieņēmumu dienests	10	12
Rīgas Stradiņa universitāte	9	20
LR Tieslietu ministrijas Ieslodzījuma vietu pārvalde	8	
SIA "Latvijas Nacionālais sporta centrs"	8	
Tiesu administrācija	8	
Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra	7	
Latvijas Universitāte	7	
Valsts aizsardzības loģistikas un iepirkumu centrs	7	25
Valsts sociālās aprūpes centrs "Latgale"	7	
Valsts sociālās aprūpes centrs "Zemgale"	7	
VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	7	
VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	7	12

Avots: IUB dati

Saskaņā ar IUB sniegto informāciju attiecībā par pašvaldību un pašvaldību institūciju veiktajiem iepirkumiem pašvaldību sektorā lielāko daļu iepirkumu gan pēc skaita, gan līgumcēnām sastāda pārtikas produktu un ēdināšanas pakalpojumu jomas iepirkumi, kā arī būvniecības un infrastruktūras attīstības iepirkumi. Minētā informācija pēc līgumcēnām un iepirkumu skaita ir apkopota 10. un 11. tabulā.

10. tabula

“TOP 10” pašvaldības un pašvaldību institūcijas,
kuras visvairāk 2023. gadā rīkojušas iepirkumus, ievērojot ZPI
(pēc līgumcenas)

Pašvaldības iestādes nosaukums/gads	Kopējā līgumcena 2023. gadā <i>euro</i> , bez PVN	Iestāde bijusi arī 2022.g. “TOP 10” un kopējā līgumcena <i>euro</i> , bez PVN
Rīgas valstspilsētas pašvaldības Centrālās administrācijas Iepirkumu pārvalde	44 647 333	
Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	32 308 991	16 286 754
Valmieras novada pašvaldība	26 227 398	12 036 823
Daugavpils valstspilsētas pašvaldība	25 774 156	34 974 265
Rīgas domes Īpašuma departaments	20 191 677	
Liepājas valstspilsētas pašvaldība	12 757 073	
Cēsu novada pašvaldība	12 174 715	
Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība	9 098 742	
Ogres novada pašvaldība	8 552 020	14 670 873
Ventspils valstspilsētas pašvaldības iestāde “Ventspils Komunālā pārvalde”	8 388 118	

Avots: IUB dati

11. tabula

“TOP 10” pašvaldības un pašvaldību institūcijas,
kuras visvairāk 2023. gadā rīkojušas iepirkumus, ievērojot ZPI
(pēc iepirkumu skaita)

Pašvaldības iestādes nosaukums/gads	Iepirkumu skaits 2023. gadā	Iestāde bijusi arī 2020.g. “TOP 10” un iepirkumu skaits
Daugavpils valstspilsētas pašvaldība	46	63
Valmieras novada pašvaldība	46	33
Jūrmalas valstspilsētas administrācija	37	28
Liepājas valstspilsētas pašvaldība	32	62
Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība	30	28
Dobeles novada pašvaldība	29	
Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	27	
Rīgas domes Īpašuma departaments	27	27
Dienvidkurzemes novada pašvaldība	26	
Jēkabpils novada pašvaldība	25	28
Rīgas valstspilsētas pašvaldības Centrālās administrācijas Iepirkumu pārvalde	24	
Gulbenes novada pašvaldība	21	

Avots: IUB dati

2.2. Pārskats par Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma ietvaros veiktajiem zaļajiem publiskiem iepirkumiem

Dati par SPSIL ietvaros veiktajiem ZPI ir pieejami kopš 2016. gada. Taču gadījumu skaits ir mazs, tādēļ katra atsevišķa gadījuma raksturlielumi būtiski ietekmē kopējo, statistisko ainu, kas apgrūtina vispārīgu secinājumu izdarīšanu. 2023. gadā SPSIL ietvarā turpinājās augt ZPI iepirkumu apjoms gan pēc iepirkumu skaita, gan finanšu izteiksmē, tomēr procentuālais īpatsvars saglabājies zems, attiecīgi 13,5% un 12,9% līmenī. (skatīt 12. tabulu un 11. attēlu).

12. tabula

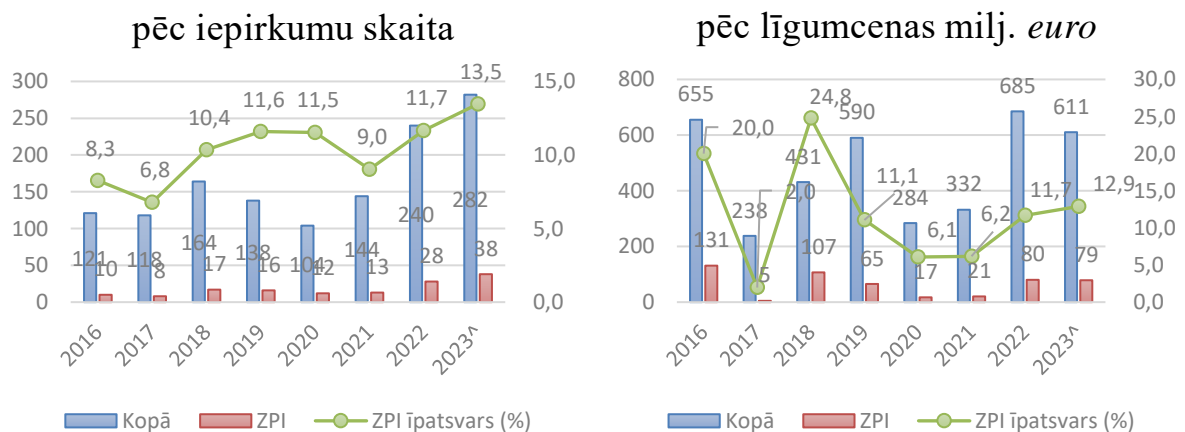
ZPI dinamika salīdzinājumā ar kopējo iepirkumu dinamiku SPSIL ietvarā 2016. – 2023. gadā

Gads	Iepirkumu skaits			Līgumcena (milj. euro bez PVN)		
	Kopā	ZPI	ZPI īpatsvars (%)	Kopā	ZPI	ZPI īpatsvars (%)
2016	121	10	8,3	655	131	20,0
2017	118	8	6,8	238	5	2,0
2018	164	17	10,4	431	107	24,8
2019	138	16	11,6	590	65	11,1
2020	104	12	11,5	284	17	6,1
2021	144	13	9,0	332	21	6,2
2022	240	28	11,7	685	80	11,7
2023	282	38	13,5	611	79	12,9

Avots: IUB dati

11. attēls

ZPI dinamika salīdzinājumā ar kopējo iepirkumu dinamiku SPSIL ietvarā 2016. – 2023. gadā (skaits un %; milj. euro un %)

Avots: IUB dati

Apskatot SPSIL ietvaros veikto iepirkumu datus sadalījumā pa iepirkumu veidiem (skatīt 13. tabulu) var secināt, ka rādījumi pa gadiem ir ļoti mainīgi arī izdalīto grupu ietvaros. Mazais statistisko gadījumu skaits kombinācijā ar katra atsevišķā gadījuma lielo finansiālo ietilpību veicina rezultātu augstu svārstīgumu.

13. tabula

SPSIL ietvaros veiktās iegādes pēc iepirkumu veida
2016. – 2023. gadā

Gads	Kopējā līgumcena (milj. <i>euro</i> bez PVN)			
	Būvdarbi	Piegāde	Pakalpojumi	Kopā
2016	132,5	353,0	169,8	655,2
2017	51,6	147,5	39,0	238,1
2018	181,5	118,8	131,0	431,3
2019	108,1	420,3	62,0	590,3
2020	123,5	122,4	38,2	284,0
2021	124,5	151,5	56,0	331,9
2022	176,8	467,9	40,7	685,4
2023	231,8	281,2	97,5	610,5
Gads	ZPI kopējā līgumcena (milj. <i>euro</i> bez PVN)			
	Būvdarbi	Piegāde	Pakalpojumi	Kopā
2016	121,9	9,2	0,0	131,1
2017	0,0	2,8	1,9	4,7
2018	90,0	16,1	0,8	106,9
2019	43,9	15,7	5,7	65,3
2020	0,7	8,1	8,5	17,3
2021	0,8	18,2	1,5	20,5
2022	21,4	53,6	5,2	80,2
2023	31,0	40,7	6,9	78,7
Gads	ZPI īpatsvars (%)			
	Būvdarbi	Piegāde	Pakalpojumi	Kopā
2016	92,0	2,6	0,0	20,0
2017	0,0	1,9	4,9	2,0
2018	49,6	13,5	0,6	24,8
2019	40,6	3,7	9,2	11,1
2020	0,6	6,6	22,2	6,1
2021	0,6	12,0	2,8	6,2
2022	12,1	11,4	12,9	11,7
2023	13,4	14,5	7,1	12,9

Avots: IUB dati

SPSIL ietvarā pēc līgumcenas 2023. gadā ir uzlabojušies rādītāji par būvniecības un ar to saistīto pakalpojumu (projektēšana, inženiertehniskās pārbaudes, infrastruktūras iekārtu piegāde) ZPI iepirkumiem, sasniedzot 13,4%, jeb 31 milj. *euro* no kopējā apjoma 232 milj. *euro*. ZPI īpatsvars preču grupā

saglabājies relatīvi nemainīgs, pieaugot procentuāli, bet samazinoties finanšu izteiksmē, bet pakalpojumu grupā samazinājies no 12,9% uz 7,1%.

SPSIL ietvarā pēc iepirkumu skaita 2023. gadā, pieaugot kopējam iepirkumu skaitam līdz 38 no kopējiem 284, ZPI īpatsvars (2022. gadā – 11,7%) sasniedzis vēsturiski augstāko līmeni – 13,5%. Skatīt 11. attēlu.

2.3. Pārskats par Elektronisko iepirkumu sistēmā (EIS) veiktajiem zaļajiem publiskiem iepirkumiem

Paralēli PIL un SPSIL noteiktajai kārtībai valsts un pašvaldību iestādes veic iepirkumus EIS. EIS darbību no 2009. gada 1. jūnija nodrošina VRAA saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 1. aprīļa rīkojumu Nr. 220 "Par Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāta reorganizāciju". VRAA slēdz vispārīgās vienošanās ar piegādātājiem ar mērķi nodrošināt publisku standartizētu preču un pakalpojumu iepirkuma procedūru rīkošanu un iepirkuma līgumu (vispārīgo vienošanos) slēgšanu par preču un pakalpojumu piegādi EIS e-katalogu apakšsistēmas lietotājiem. Atbilstoši centralizēto iepirkumu procedūru rezultātiem EIS nodrošina piegādātājiem iespēju vienā vai vairākos Latvijas Republikas piegādes reģionos piedāvāt preces EIS reģistrētajiem pircējiem par cenām, kas nepārsniedz attiecīgo centralizēto konkursu piedāvājumos norādīto. EIS paredz arī vairākus mehānismus, kuru mērķis ir nodrošināt arī šaura profila uzņēmumiem iespējas veiksmīgi piedāvāt savas preces un pakalpojumus, piemēram, iespēja EIS piedāvāt preces tikai kādā atsevišķā iepirkuma priekšmeta daļā, vai tikai vienu preci vienā iepirkuma priekšmeta daļā.

Attiecība starp ZPI un kopējo iepirkumu līgumcenu EIS atainota 14. tabulā un 12. attēlā, kas parāda, ka pirkumu apjoms EIS 2023. gadā turpinājies augt, sasniedzot 157 milj. *euro* bez PVN (2022. gadā – 135 milj. *euro*). ZPI īpatsvars EIS pirkumos saglabājas relatīvi nemainīgs, 2023. gadā 22,3%.

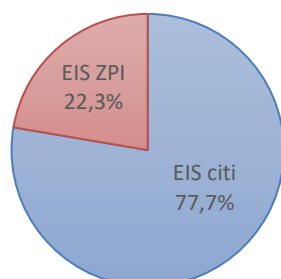
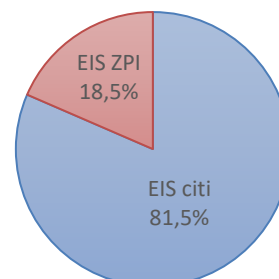
14. tabula

ZPI attiecība pret kopējiem veiktiem pirkumiem EIS
2016. – 2023. gadā

Gads	Kopējā līgumcena (milj. <i>euro</i> bez PVN)	ZPI līgumcena (milj. <i>euro</i> bez PVN)	ZPI līgumcenas īpatsvars (%)
2016	53	5	9,2
2017	57	10	16,9
2018	77	16	20,9
2019	98	19	19,6
2020	106	17	16,5
2021	132	28	21,1
2022	135	34	25,2
2023	157	35	22,3

Avots: VRAA dati

ZPI attiecība pret kopējiem veiktiem pirkumiem EIS 2023. gadā

pēc kopējās līgumcenas
(EUR)pēc darījumu (pirkumu)
skaita

Avots: VRAA dati

Vienlaicīgi ir jāatzīmē, ka prasību kopums EIS zaļajos katalogos iekļautajām precēm ir augstāks, nekā noteiktie vides aizsardzības kritēriji iepirkumos MK noteikumu Nr. 353 ietvaros. Piemēram, saimniecības preču katalogā ir noteiktas prasības higiēnas papīram līdzīgi kā biroja papīram, attiecībā uz ilgtspējīgas apsaimniekošanas sertifikātu izejvielu ieguvē, kas nosaka augstākas prasības nekā MK noteikumu Nr. 353 prasības. Pārskats par EIS iepirktajām precēm, kas atbilst ZPI, ir parādīts 15. tabulā un 13. attēlā.

Salīdzinoši ar 2022. gadu 2023. gadā ZPI preču katalogu īpatsvari kopējā apjomā tradicionāli ir svārstīgi.

Būtiskākais samazinājums procentuālā izteiksmē ir bijis saimniecības preču grupā (-75,1%), kur iepirkuma apjoms nokrities no 2,6 milj. *euro* 2022. gadā uz 0,6 milj. *euro* 2023. gadā. Procentuāli iespaidīgu pieaugums ir grupās demonstrācijas iekārtas (+56,1%) un drukas iekārtas (+54,3%), lai gan finansiālā izteiksmē apgrozījums šajās grupās bijis salīdzinoši neliels. Apjoma pieauguma potenciāls minētajās grupās ir augsts. Svārstības ir būtiski mazākas kā iepriekšējos divos gados, kad Covid-19 radītā ietekme uz darba organizāciju (klātienēs - neklātienēs darbs) ietekmēja EIS iegādāto preču klāstu un apjomus. Pozitīvi vērtējams, ka 2023. gadā turpina pieaugt iepirkumu apjoms finanšu izteiksmē visās EIS preču grupās. Pārskats par EIS iepirktajām precēm, kas atbilst ZPI, ir parādīts 15. tabulā un 13. attēlā.

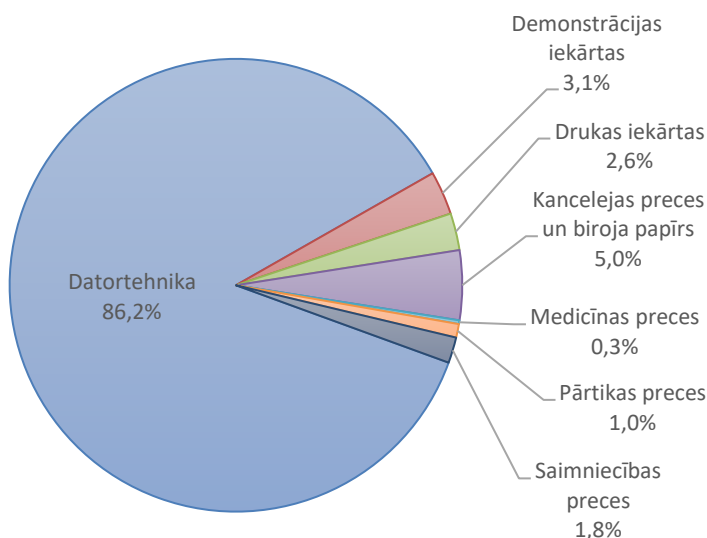
ZPI iepirkumu līgumcenas pa preču grupām EIS
2022. un 2023. gados

Preču grupa	ZPI summa (milj. euro bez PVN)		Īpatsvars (%)		2022/2023
	2022.	2023.	2022.	2023.	Pieaugums (%)
Datortehnika	28,2	30,3	82,7	86,2	7,3
Demonstrācijas iekārtas	0,7	1,1	2,1	3,1	56,1
Drukas iekārtas	0,6	0,9	1,8	2,6	54,3
Kancelejas preces un biroja papīrs	1,6	1,7	4,7	5,0	9,0
Medicīnas preces	0,1	0,1	0,3	0,3	-6,8
Pārtikas preces	0,3	0,3	0,9	1,0	13,1
Saimniecības preces	2,6	0,6	7,6	1,8	-75,1
KOPĀ	34,1	35,1	100	100	2,9

Avots: VRAA dati

13. attēls

ZPI iepirkumi EIS 2023. gadā pa preču grupām
(preču grupu īpatsvars % pēc līgumcenas euro)

Avots: VRAA dati

Lai gan EIS ir izveidota un tiek uzturēta ar mērķi nodrošināt vienkāršu un ērtu iespēju pasūtītājiem iegādāties standartizētas preces neveicot publisko iepirkumu procedūras, tomēr pirkumu apjoms EIS ir nemainīgi zems un 2023. gadā samazinājies līdz 2,5% no kopējā iepirkumu apjoma, kas ir zemākais līmenis pēdējo četru gadu laikā (skatīt 2. tabulu un 2. attēlu). Jāatzīmē, ka EIS nevar iegādāties būvdarbu, projektēšanas darbus un citus pakalpojumus (izņemot atsevišķus programmēšanas darbus), jo EIS tiek nodrošinātas Ministru kabineta

2022.gada 20.decembra noteikumu Nr. 816 “Publisko elektronisko iepirkumu noteikumi” 1.pielikumā noteiktās preču un pakalpojumu grupas. EIS tiek piedāvāta arī kā platforma citām centralizētu iepirkumu institūcijām e-katalogu izvietojšanai, ko izmanto, piemēram, Nacionālais veselības dienests, Tieslietu ministrija, Izglītības ministrija un Valsts aizsardzības loģistikas un iepirkuma centrs. Tomēr arī standartizēto preču segmentā, kur EIS katalogi nodrošina plašu preču klāstu, pasūtītāji bieži izvēlas paši veikt publiskās iepirkumu procedūras. Šīs rīcības iemeslu izpēte ir ārpus šā ziņojuma uzdevuma tvēruma.

3. Kopsavilkums

Pēc salīdzinoši stabila ZPI īpatsvara kopējā iepirkumu apjomā iepriekšējos trīs gados (2020. gadā - 27,0%, 2021. gadā - 26,7%, 2022. gadā – 29,9%) 2023. gadā piedzīvots ievērojams kritums līdz 15,0%, kas ir zemākais rādītājs pēdējo sešu gadu laikā. Galvenokārt tas saistīts ar ZPI īpatsvara kritumu (2022. gads – 33,1%, 2023.gads – 15,7%) PIL regulētajos iepirkumos, kas ir finansiāli ietilpīgākais iepirkumu sektors, ar lielāko ietekmi kopējā rezultatīvajā rādītājā.

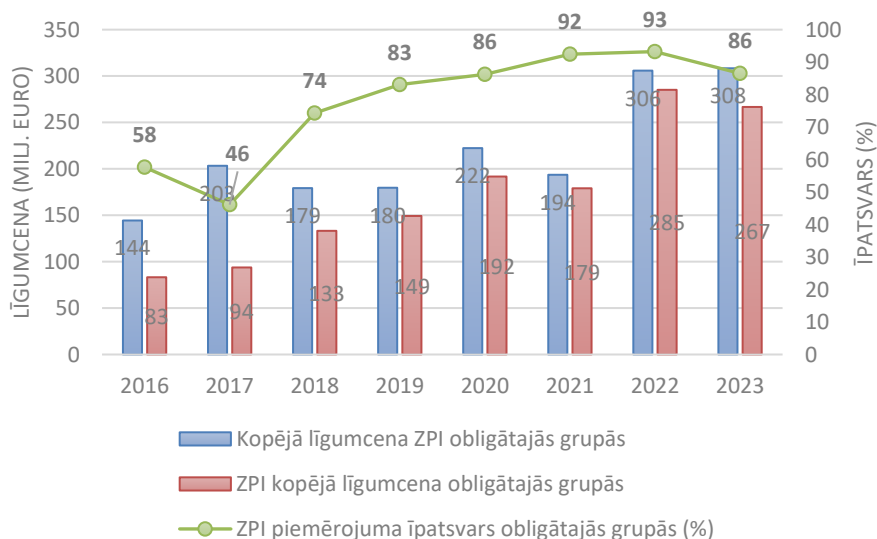
SPSIL ietvarā veiktie ZPI iepirkumi 2023. gadā ir 12,9%, kas ir par 1,2 procentu punktiem augstāk kā iepriekšējā gadā (2022. gadā – 11,7%). ADJIL ietvarā ZPI nav paredzēts, taču ikgadēji pieaugot iepirkumu apjomam, ko veic aizsardzības un drošības jomas vajadzībām (2023. gadā – 163,7 milj. euro), un ko ieskaita kopējos valsts izdevumos par iepirkumiem, ADJIL iepirkumi pasliktina arī kopējos ZPI statistikas rādītājus.

MK noteikumu Nr. 353 1. pielikuma - "ZPI obligātajās" - grupās vidējais ZPI īpatsvars 2023. gadā bijis 86,5% (2022. gadā – 93,2%). MK noteikumu Nr. 353 2. pielikuma - "ZPI brīvprātīgi piemērojamās" - grupās vidējais ZPI īpatsvars 2023. gadā bija 28,6% (2022. gadā – 30,5%).

Ilustrācijai 14. attēlā ir parādītas ZPI īpatsvara izmaiņu tendences tajās preču un pakalpojumu grupās, kurās ar MK noteikumiem Nr. 353 ZPI ir noteikts obligāti.

14. attēls

ZPI īpatsvars MK noteikumu Nr. 353 grupās, kur ZPI piemērojams obligāti (MK noteikumu Nr. 353 1. pielikums) 2016. – 2023. gadā (pēc līgumcenas)

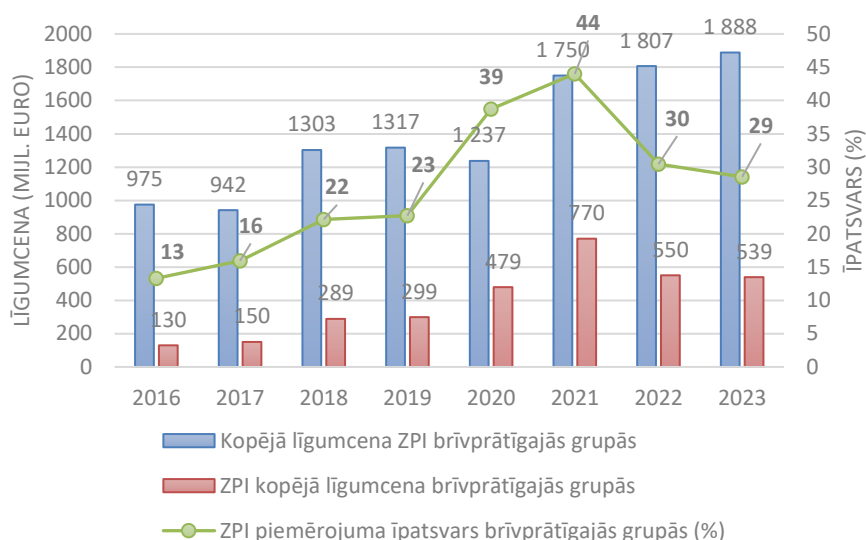
Avots: IUB dati

Lai gan teorētiski obligāti piemērojamās ZPI prasības būtu jāpiemēro 100% gadījumu, tomēr ne vienmēr tās vēl aizvien tiek ievērotas. Tomēr, kopš MK noteikumu Nr. 353 pieņemšanas 2017. gadā, līdz 2022. gadam bija vērojama pakāpeniska izaugsme. Ņemot vērā, ka gan 2020. gada septembrī, gan 2023. gada 1. augustā tika pieņemti grozījumi MK noteikumos Nr. 353., tos padarot stingrākus un konkrētākus, statistisko rādītāju samazinājums ir saprotams. Pasūtītāji pierod un iemācās lietot ZPI prasības, ko veicina arī VARAM un sadarbības organizāciju veiktie informēšanas un izglītošanas pasākumi.

2023. gada 1. augustā stājās spēkā MK noteikumu Nr. 353 grozījumi, kas mainīja prasības piecās obligātajās grupās, kur būtiskākie grozījumi bija obligātu ZPI prasību noteikšana divām jaunām grupām: trešās grupas ēku būvniecība un vieglais pasažieru un komerc transports. Auto iepirkumiem jaunais regulējums stājās spēkā 2023. gada 1. augustā, bet būvniecībai 2024. gada 1. janvārī (ar atliktu spēkā stāšanās termiņu Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna investīciju projektiem – 2024. gada 1. maijs). Minētās grupas ir ar lielu finansiālo ietilpību un to pārceļšana no brīvprātīga pielietojuma uz obligātu, atstās ietekmi uz nākamo gadu statistiskajiem rādītājiem.

Kopš 2017. gada, kad stājās spēkā MK noteikumu Nr. 353, bija lēns, bet nepārtraukts ZPI pieaugums brīvprātīgi piemērojamās grupās, sasniedzot augstāko vērtību 2021. gadā – 44%. Kopš 2022. gada ZPI pielietojums brīvprātīgi piemērojamās grupās samazinājies, noslīdot līdz 28,6% 2023. gadā (skatīt 15. attēlu). Tāpat, ZPI brīvprātīgi piemērojamās grupās vides prasību piemērošana aizvien ir kūtra, ko nereti nosaka citi ārējie apstākļi, nevis pasūtītāja tieša vēlme rīkoties "zaļi". Piemēram, apgaismojuma un elektropreču jomās preču ražošanas standarti un Eiropas Savienības tirgus regulējums nosaka augstas vispārējās vides prasības un legāla videi nedraudzīgu preču aprīte nav iespējama. Atsevišķos gadījumos, piemēram kokapstrāde, "zaļā" komponente ir konkurētspējas elements, jo "zaļā" sertifikāta esamība būtiski palielina produkta konkurētspēju. Tādos gadījumos valsts un pašvaldību uzņēmumi ZPI izmanto pamatojoties uz biznesa apsvērumiem, neatkarīgi no MK noteikumu Nr. 353 prasībām. Turpretī, vairākās brīvprātīgi piemērojamās ZPI grupās 2023. gadā atbilstoši ZPI prasībām veikto iepirkumu apjoms ir mazāks par 1% (skatīt 6. tabulu).

ZPI īpatsvars MK noteikumu Nr. 353 grupās, kur ZPI piemērojams brīvprātīgi (MK noteikumu Nr. 353 2. pielikums) 2016. – 2023. gadā (pēc līgumcenas).

Avots: IUB dati

2022. gadā tika sasniegts "Zaļā iepirkuma veicināšanas plānā 2015. - 2017. gadam" nospraustais mērķis - sasniegt ZPI īpatsvaru kopējā publisko iepirkumu apjomā ir vismaz 30% (skatīt 16. tabulu), diemžēl 2023. gadā piedzīvots dramatisks samazinājums līdz 15%.

Ziņojumā tiek turpināta ziņojumā par 2019. gadu aizsāktā pieeja, nodalot MK noteikumu Nr. 353 "obligātās" grupas un "brīvprātīgās" grupas, jo vidējais ZPI īpatsvara rādītājs nepietiekami korekti raksturo situāciju.

MK noteikumu Nr. 353 brīvprātīgi piemērojamās grupās ZPI īpatsvara apmērs nav primārs mērķis, lai gan ir vērtīgs blakus rādītājs. Arī turpmāk šajās grupās ieteicams veikt ZPI prasību aprobāciju, ar mērķi šīs grupas turpmāk iekļaut obligātajās grupās. Šāds pārejas mehānisms dotu iespēju tirgus dalībniekiem savlaicīgi sagatavoties gaidāmajām pārmaiņām, bet pasūtītājiem iemācīties lietot jaunās prasības.

Lai gan ziņojuma izklāsts parāda, ka ZPI īpatsvars kopējā iepirkumu apjomā (*kopējais-kopējais*: 2023. gadā 15%) ir salīdzinoši zems, tieši šis rādītājs tiek lietots vispārējos, starpvalstu salīdzinājumos. ZPI īpatsvars kopējā iepirkumu apjomā ir primārs, reprezentatīvs rādītājs, kam jāpievērš adekvāta uzmanība. Kopējā ZPI īpatsvara dinamika pēc iepirkumu skaita un pēc līgumcenas atainota 16. tabulā, kur salīdzinājumam pievienoti arī dati par ZPI īpatsvaru MK noteikumu Nr. 353 ietvarā, obligātajās grupās, brīvprātīgi piemērojamās grupās.

ZPI īpatsvara dinamika 2016. – 2023. gadā

Pēc līgumcenas	Gads / ZPI īpatsvars (%)							
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ZPI kopējā iepirkumu apjomā	14,3	11,0	19,1	16,3	27,0	26,7	29,9	15,0
ZPI <u>visās</u> MK noteikumu Nr. 353 grupās kopā	19,0	21,3	28,5	30,0	46,0	48,8	39,5	36,7
ZPI <u>obligātajās</u> MK noteikumu Nr. 353 grupās	57,6	46,1	74,3	83,1	86,2	92,5	93,2	86,5
ZPI <u>brīvprātīgi</u> piemērojamās MK noteikumu Nr. 353 grupās	13,3	15,9	22,2	22,7	38,7	44,0	30,5	28,6

Pēc iepirkumu skaita	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ZPI kopējā iepirkumu apjomā	5,9	9,0	11,4	13,2	15,4	14,4	14,7	11,9
ZPI <u>visās</u> MK noteikumu Nr. 353 grupās kopā	12,8	14,4	18,8	24,1	27,4	26,5	30,6	24,8
ZPI <u>obligātajās</u> MK noteikumu Nr. 353 grupās	21,2	33,2	51,2	61,1	62,8	66,2	70,7	59,2
ZPI <u>brīvprātīgi</u> piemērojamās MK noteikumu Nr. 353 grupās	10,6	9,5	12,1	15,0	19,3	18,1	19,4	15,9

Avots: IUB dati

VARAM ir izvērtējis arī veikto ZPI iepirkumu skaita izmaiņas, kas lēni pieauga, līdz 2020. gadam. Tomēr kopš 2021. gada rādītājs samazinājies, sasniedzot 2023. gadā 11,9%.

Pozitīvās vispārējās tendences ZPI statistikā norāda uz VARAM veikto ZPI veicināšanas pasākumu efektivitāti. Pastāvīgi pieaugošā interese un apmeklējums VARAM rīkotajās, ikgadējās ZPI konferencēs, kas kopš 2020. gada tiek organizētas tiešsaistes režīmā, un pieaugošais konsultāciju pieprasījums uz informatīvo e-pastu zpi@varam.gov.lv liecina par sabiedrības pieaugošo interesi par ZPI jautājumiem.

Dinamiskā tirgus vide un straujā tehnoloģiju attīstība pieprasa nemitīgu vides monitoringu un regulāru normatīvo aktu aktualizēšanu. 2023. gadā plānoti MK noteikumu Nr. 353 grozījumi, aktualizējot prasības ceļu būves un auto iepirkumiem. Eiropas Zaļais kurss un vispārējais ietekmes uz vidi regulējums kļūst aizvien "horizontālāks". Vides prasību nacionālais regulējums, tai skaitā zaļā publiskā iepirkuma regulējums, vairs nav vienas ministrijas iniciatīvas jautājums. ZPI, jeb zaļajai komponentei plašākā izpratnē jāklūst par klātesošu dimensiju visās nozarēs, ne vien VARAM.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministre

I. Bērziņa